

“אלו שבעה ספרי תורה” – האמנם?

וַיְהִי בְּנִסְעַת הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמְהוּ לֵה
יְהוָה וַיִּפְצוּ אֵיבֵיךָ וַיִּגְסוּ מִשְׁנְאֵיךָ מִפְּנֶיךָ: וּבִנְחָה יֹאמַר שׁוֹבָה לוֹ
יְהוָה רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל: 1

שני פסוקים בספר במדבר מהווים לפי קביעת חז"ל ספר שלם בפני עצמו. הפסוקים "ויהי בנסע" ו"בנחה יאמר" שבפרק י' בספר במדבר, הם חטיבה עצמאית המסומנת ע"י סמליות, היינו שני "ינונין" הפוכין, והם מחלקים את ספר במדבר לשלושה ספרים*. קביעה זו שספר במדבר נחלק לשלושה ספרים מובילה לקביעה רחבה יותר, המשנה דבר שהוא מן המפורסמות והמוסכמות, שיש לנו חמישה חומשי תורה, ומעתה לפי קביעה זו יש לנו שבעה ספרי תורה. וכך אנו מוצאים בחז"ל:

"חכמות בנתה ביתה, חצבה עמודיה שבעה" (משלי ט', א) 'חכמות בנתה ביתה' – זו תורה הה"ד, 'כי יתן ה' חכמה'. ה' קנני ראשית דרכו' (משלי ח', כ"ב). 'חצבה עמודיה שבעה' – אלו שבעה ספרי תורה. ולא חמשה הם? בר קפרא עושה מראשו של 'ידבר' עד 'ויהי בנסע הארון' – אחד, מן 'ויהי בנסע' עד 'ובנחה' אחד, ועד סופו של הספר אחד, הרי שבעה" (ויקרא רבה פרשה י"א, ג).

קביעה זו מעוררת שאלות אחדות הטעונות ברור יסודי ומעמיק:
א. מהו הטעם לכך ששני פסוקים נעשים ספר שלם? שאלה זו מניחה שכל מה שנכתב עד שני הפסוקים האלה הוא ספר שלם, וכל מה שנכתב לאחר שני הפסוקים האלה הוא ספר שלם, ובכך ספר במדבר נעשה לשלושה ספרים.

ב. מה ענין ה"נון" ההפוכה המשמשת סימון לתיחום שני הפסוקים? "נון" אחת לפנייהם ו"נון" אחת אחריהם ושתייהן הפוכות?

ג. התבוננות בתוכן שני הפסוקים, המהווים ספר שלם, מעוררת את השאלה, האם ייתכן ספר בתורה ללא מצווה? איזו חובה נשאר לנו מספר תורה בן שני פסוקים?

ד. "חמישה" או "שבעה" ספרי תורה – מהי המשמעות המעשית בתפיסת התורה אם שומרים על הקביעה המקובלת של חמישה חומשים או אם נסכים על הקביעה שיש לנו שבעה ספרי תורה?

* **הערת המערכת:** בנושא זה דן בהרחבה הרב צבי אי' שלוץ בשמעתין גיליון מס' 119. במחקרו ההלכתי דן בבעיית נון"ן הפוכה בכל כתבי הקודש. כהמשך למאמרו של הרב שלוץ, אנו מביאים בזה מאמר נוסף בנושא זה מאת הרב ידיד. מאמר זה משלים את הנושא כולו, ודן במשמעות הפנימית של נון"ן הפוכה בתורה בלבד, ההופכת את חלקי התורה מחמישה ספרים לשבעה ספרים, ודווקא ע"י פרשה קטנה של שני פסוקים בלבד – "ויהי בנסוע" ו"ובנחה יאמר". משני מחברי המאמרים הנכבדים, תסתיים כולה שמעתתא.

ארבע השאלות האלה יהיו בסיס לעיון במהותה של פרשת "ויהי בנסע". הגמרא במסכת שבת נותנת שני הסברים לעובדה שיש להעמיד את פרשת "ויהי בנסע" כפרשה בפני עצמה וכספר בפני עצמו וזו לשון הגמרא:

"פרשה זו עשה לה הקב"ה סמניות למעלה ולמטה לומר שאין זה מקומה. ר' אומר לא מן השם הוא זה, אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו. כמאן אזלא הא דא"ר שמואל בר נחמן א"ר יונתן 'חצבה עמודיה שבעה' (משלי ט') אלו שבעה ספרי תורה, כמאן? כר'. מאן תנא ופליג עליה דר'? רשב"ג הוא, דתניא: רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה, ולמה כתבה כאן? כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שניה, מאי היא? 'ויהי העם כמתאוננים' פורענות ראשונה, 'ויסעו מהר ה', וא"ר חמא בר חנינא שסרו מאחרי ה', והיכן מקומה? אמר רב אשי בדגלים (שבת קטו, ע"ב – קטז, ע"א).

מדברי הגמרא יש לפנינו שתי דעות ברורות.

א. דעת רבי, שני הפסוקים "ויהי בנסע" ו"בנחה יאמר" הם ספר בפני עצמו. דעת רבי מבוססת על הפסוק בספר משלי המייחס לתורה שבעה ספרים על פי הביטוי "חצבה עמודיה שבעה" (משלי ט').

ב. דעת רשב"ג, שני הפסוקים הועתקו ממקומם בפרשת הדגלים ואינם שייכים לכאן כלל, והם עתידיים להיעקר מכאן ולהכתב במקומם הראוי להם בפרשת הדגלים, ולמה הם מצויים כאן, כדי להבדיל בין שתי הפורענויות, **הראשונה** – "ויסעו מהר ה'", והשנייה – "ויהי העם כמתאוננים".

לשתי הדעות המובאות כאן יש מכנה משותף, הפרשה הופרדה ממהלך הפרשיות של ספר במדבר על ידי סמניות שעשה לה הקב"ה, היינו "נון הפוכה" לפניה ו"נון הפוכה" אחריה. מהי משמעותה של כל אחת מן הדעות ומהי משמעותה של ה"נון הפוכה"? האות "נון" באותיות הא-ב העברי מסמנת בתפיסת חז"ל מושג של נפילה. וכך אנו מוצאים במסכת ברכות ביאור לעובדה שב"אשרי" שבתהלים מיוצגים כל אותיות הא-ב למעט "נון", "מפני מה לא נאמרה "נון" באשרי, מפני שיש בה מפלתם של שונאי ישראל", דכתיב (עמוס, ה') 'נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל' (ברכות ד', ע"ב). כמו כן אנו מוצאים במדרש תוספת להבנת ייחודיותה של האות "נון" אליה מצרפים חז"ל את ייחודיותה של האות "ה" וכך מקרבים אותנו להבנת עניינה של ה"נון".

"הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב" (במדבר ל"ג). מהו 'הן'? כל האותיות מזדווגות חוץ מב' אותיות הללו. כיצד? א"ט הרי י', ב"ח הרי י', ג"ז הרי י', ד"ז הרי י', נמצא ה' לעצמה. וכן האות נ' אין לה זיווג י"צ הרי ק, כ"פ הרי ק, ל"ע הרי ק, מ"ס הרי ק, נמצא נ' לעצמה.

אמר הקב"ה כשם ששתי אותיות הללו אינן יכולין להזדווג עם כל האותיות אלא לעצמן, כך ישראל אינן יכולים להדבק עם עובדי הכוכבים והמזלות הקדמונים אלא לעצמן מפורשים שאפילו שונא גוזר עליהם לחלל את השבת ומבטל את המילה או לעבוד עבודת כוכבים הן נהרגים ואין מתערבין בהם שנאמר (במדבר כ"ג) 'הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב'. ומה אני עושה? כל שונא וכל אויב שיגזור עליהם גזרה אני הורגו שנאמר 'הן עם כלביא יקום' (שמו"ר ט"ו, ז).

משני המקורות שהבאנו לעיל צריך לנסות ולהבין מדוע נפילת ישראל מבוטאת באות "נ"? וכמו כן הצירוף שעושים חז"ל בין האות "ה" לאות "נ" היוצר את המילה "הן" גם הוא צריך ביאור.

אותיות הא-ב העברי הן **עשרים ושתיים**, ובתוספת הסופיות (כ, מ, נ, פ, צ) הן **עשרים ושבע**. אם אנו מסדרים את סך עשרים ושבע האותיות כסדרן בתוספת חמש האותיות הסופיות בצורה הבאה: א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת ך ם ן ף ץ, נמצא שהאות **"נון" היא האות ה-14**, כשמכל צד שלה יש 13 אותיות והיא מהווה **אות ה"אמצע"** מעמידה אותה כאות עצמאית שאינה מצטרפת אף לא לאחד מן הצדדים. היא עומדת לעצמה ובזכות עצמה.

בדברי המדרש בשמות רבה שהבאנו לעיל, נקבע כי האותיות **"ה" "י" "נ"** הן אותיות אמצע, הן אינן מזדווגות לאף אות אחרת, והן יוצרות את הצירוף **"הי"** בפסוק **"הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב"**.

ובפסוק **"הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא"** שתי האותיות הללו שוכנות לבדן, לעצמן והן מהוות ביטוי למהותו של כלל ישראל, שעמידתו תלויה באותה תפיסת **"לבדיות"** שהיא בסיס קיומו. זוהי זכות הקיום של עם ישראל **"ובגויים לא יתחשב"**.

האות **"נון"** שהיא אות האמצע של כל האותיות נושאת בתוכה את פוטנציית הנפילה של כלל ישראל, מתוך גיסא, ומאידך גיסא **"הנון"** קיים בזכות עצמו שאינו תלוי בצירוף של זולתו, והוא סוד קיום העמידה של כלל ישראל. יוצא אפוא שהאות **"נון"** היא סוד **העמידה** של כלל ישראל וסוד **המעידה** שלו. האות **"נון"** נופלת-נשמטת ואינה מקוימת בתוך המערכת של האותיות.

זו הסיבה ש**"נון"** לא נאמרה ב**"אשרי"** בפרק שיש בו כל אותיות הא-ב למעט **"נון"** מפני שהיא מחויבת להיות מקוימת בפני עצמה. שתי קריאות אפשריות בפסוק שהבאנו מספר עמוס (פרק ה') **"נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל"**:

א. **"נפלה לא תוסיף – קום בתולת ישראל"**.

ב. **"נפלה לא תוסיף קום – בתולת ישראל"**.

בשעת נפילה, חלילה, היא עלולה להיות במצב של נפילה ולא תוסיף קום, אבל בשעת הנחמה והישועה נפלה ולא תוסיף ליפול, אלא הקריאה היא – **קום בתולת ישראל!** אם היא עומדת בפני עצמה לפי ערכה, הרי היא עומדת עמידה איתנה, וזה גם סוף משמעותם של הפסוקים בדברי בלעם **"הן עם לבדד ישכון"**, **"הן עם כלביא יקום"**. שני הדברים תלויים זה בזה, אם ידע העם שסוד קיומו ב**"הן עם לבדד ישכון"**, סוף שיגיע למטרה **"הן עם כלביא יקום"** הכל מבוסס על **"הן"** כמבואר.

עכשיו שהבינו את מהותה של האות **"נון"** ננסה לבאר מדוע **"הנון"** הפוכה? מדוע קבע הקב"ה סמנים לפרשת **"ויהי בנסע"** באופן של **"שני נונין הפוכין"**? שצריך לקבוע שהסמניות שלפני ואחרי **"ויהי בנסע"** סומנו ב**"נון"**, והגם שה**"נון"** הפוכה, היא בכל זאת **"נון"**. ואם **"נון"** היא אות האמצע כאמור, והיא מסמלת את העמידה האיתנה של כלל ישראל ב**"לבדד"** ו**"כארי"**, פירוש הדבר שהאות **"נון"** מתייחסת אל כלל ישראל כ**"מגדיר"** וכהשתקפות המהות המיוחדת של עם ישראל.

"הנון" הפוכה כלפינו, אנו הקוראים בתורה רואים את **"הנון הפוכה"**, אבל בורא עולם נותן התורה, מצד ההסתכלות שלו **"הנון"** עומדת על תילה בצורה המקורית. היחס של הקב"ה, נותן התורה, לעם ישראל מקבלי התורה, נשאר כשהיה. **"הנון"** הפוכה מצד ישראל הקוראים אותה, מגלה לנו שמצבנו **התהפך** וזהו האופן שבו מסתכלים עלינו מלמעלה.

כשם שה**"נון"** ב**"אשרי"** נשמטה, כי היא מסמלת את נפילתן של שונאי ישראל, ודוד, כדברי הגמרא שם, חזר וסמכה בפסוק **"סומך ה' לכל הנופלים"**. נמצא שכאשר אוחזים ב**"נון"** כפי שצריך, לא נופלים, אבל אם מרפים ממנה וממה שהיא מייצגת – נופלים.

ה"נון" הפוכה, נפלה על ראשה, ופונה לכיוון אחר. מעתה שהבהרנו את משמעותן של הסמניות שעשה הקב"ה מלמעלה ומלמטה לפרשת "ויהי בנסע" נבאר גם כיצד ה"נון" הפוכה מתייחסות לכל אחת משתי הדעות שהבאנו לעיל, דעת רבי ודעת רשב"ג במסכת שבת.

דעת רשב"ג

לדעת רשב"ג, שני הפסוקים "ויהי בנסע" ו"בנחה יאמר" אין מקומן בסוף פרק י' שבספר במדבר אלא בפרשת הדגלים, והן הועתקו לכאן רק כדי להפריד בין שתי פורענויות. לפי זה התמונה היא:

- א. "ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נסע לפניו דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה" (במדבר י', לג).
- ב. "ויהי בנסע הארון ויאמר משה... ובנחה יאמר שובה ה'...."
- ג. "ויהי העם כמתאוננים רע באזני ה' וישמע ה' ויחר אפו ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה" (במדבר י"א, א).

ספר במדבר בכללותו, הוא ספר ההליכה של עם ישראל לארץ ישראל. זוהי משמעות השם "במדבר" הלכו במדבר שהוא מקום המעבר אל התכלית, שהיא ארץ ישראל. עם ישראל הלך מהר סיני... לארץ ישראל, בהר סיני קיבל העם תורה שתכליתה להפכו ל"ממלכת כהנים וגוי קדוש". ומשם הלך לארץ ישראל כדי להיות בפועל ממלכת כהנים. התכנית האלקית הייתה בת שלושה שלבים:

יציאת מצרים ← מעמד הר סיני ← ארץ ישראל

אולם המהלך הזה לא הושלם כמתכונתו אלא נקטע על ידי חטא העגל ועל ידי חטא המרגלים. המהלך שהתחיל במעמד הר סיני לא נגמר, נגזר שם על אבותינו שלא יכנסו לארץ ישראל. כאן נחלק ספר במדבר לשניים. ספר אחד עד "ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים" זו הייתה התכנית הבסיסית.

אחר כך החלה פרשת "המתאוננים". משהו השתנה "וישמע ה'..." "תבערה" "אספסוף", החל סדר חדש של ניסיונות שניסו בני ישראל את ה', זהו מהלך שאינו מוביל לארץ ישראל. ואז נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ ישראל.

מסע אחד עד "ויסעו מהר ה'" היה כמתוכנן.

מסע שני מ"ויהי העם כמתאוננים" אינו מוביל לארץ ישראל אלא לגלות.

יוצאים לדרך ארוכה עד התכלית השלמה והגאולה השלמה. בין שני המסעות האלה הועתקו שני פסוקים מפרשת הדגלים, כדי להפריד בין שתי הפורענויות, בין פורענות ראשונה של "ויסעו מהר ה'", כתינוק הבורח מבית הספר, ובין פורענות שנייה של "ויהי העם כמתאוננים".

ההפרדה שבין שתי הפורענויות שעשה לה הקב"ה סמניות מלמעלה ומלמטה ע"י "נון" הפוכה" באה לומר, שאמנם שני הפסוקים אין מקומם כאן, אך הושמו כאן, כדי לבטא את הרעיון שלמרות שהמסע הראשון נקטע, ועם ישראל לא הלך במסלול שסלל לו בורא עולם, אעפ"כ הוא יגיע לתכליתו לעתיד לבוא, הארון ממשיך לנסוע בכל מצב לקראת מנוחתו. בין מסע למסע יש דבר ודאי, עם ישראל ממשיך לנסוע כמו שהארון ממשיך במסע. ההפרדה באה להביע את הרעיון כי גם אם ההתחלה לא הייתה טובה, הסוף והתכלית טובים הם. ההפרדה אומרת שגם אם ה"נון" הן "הפוכה" הן עדיין "נונית" ויסוד

העמידה בהם הוא שיכון. כשעם ישראל יגיע לתכליתו כראוי לו, יתהפכו ה"נונין" שנית ויעמדו כעמדן, ואז נוכל להשלים ולראות את עצמנו כפי שמתבוננים עלינו מלמעלה. יש "שונאים" ויש "אויבים" המנסים להפריע את המהלך של כלל ישראל אל תכליתו, אך הארון במקומו, והמסע נוסע אל המנוחה ואל הנחלה.

דעת רשב"ג במסכת שבת, היא אפוא שתכלית השמת שני הפסוקים כאן, היא הפרדה בין שתי הפורענויות, והיא באה להורות שהתהליך אמנם נקטע, אך יש לו סיום טוב לעתיד. מקומם המקורי של הפסוקים האלה הוא בפרשת הדגלים, המסמלת, מסע ומנוחה, התכנית קיימת ושרירה, אך היא מצפה למהפך של ה"נונין" אשר יסמל את שיבת הפסוקים למקומם ואת מנוחת ישראל וגאולתו ממסעיו.

דעת רבי

לדעת רבי, שני הפסוקים "ויהי בנסע" ו"בנחה" יאמרו "נמצאים במקומם כ"ספר שלם בפני עצמו", שיש לו תכלית ויש לו מטרה. רבי רואה בזה מימוש הפסוק "חצבה עמודיה שבעה", ורואה בחלוקת ספר במדבר לשלושה ספרים, עניין ערכי כשלעצמו, המחייב לדבר על שבעה ספרים בתורה. תפיסת שני הפסוקים כ"ספר" מקבלת את חיזוקה גם מן הדברים שמרמז להם "בעל הטורים":

"בפסוק 'ויהי בנסע' – 'ב תיבות, כמו שיש בפסוק 'ולכל היד החזקה' שהוא סוף התורה, ובפסוק 'ובנחה' יש בו שבע תיבות, כמו שיש בפסוק 'בראשית', שהוא תחילת התורה, לומר שהוא חשוב ספר בפני עצמו, ומתחיל בו' ומסיים בל', על שם 'הליכות עולם לו' (חבקוק ג', ו) ('בעל הטורים' לבמדבר ט', לה).

לפי דבריו של "בעל הטורים", ספר "ויהי בנסע" בנוי במתכונתו כספר התורה הן מבחינת התיבות של הפסוקים בהקבלתם לספר בראשית הפותח, ולספר דברים המסיים, והן ברמז לדברי חבקוק "הליכות עולם לו". אך מעבר לרמזים אלה ואחרים המובאים בדברי "בעל הטורים" ובמקומות אחרים (מדרש "לקח טוב" ועוד) עלינו לעיין בקביעתו של רבי, על מהותו של ספר שלם המכיל שני הפסוקים בלבד. לפי דעתו של רבי, ספר במדבר נחלק לשלושה ספרים, ועושה את התורה כולה לבעלת היקף של שבעה ספרים.

הפרשנות שניתנה ל"נונין הפוכין" לשיטת רשב"ג נכונה גם לשיטת רבי. גם רבי יסביר שנקטע מהלך כלל ישראל אל תכליתו והביטוי הסמלי לכך הוא בהשמת שני נונין הפוכין מלמעלה ומלמטה. אלא שלדעתו, הקב"ה כיוון בכך ליצור ספר בפני עצמו. ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שיש בו שני עניינים עיקריים: **א. המסעות, ב. המנין**. גם ספר "ויהי בנסע" המסומן בשני "נונין הפוכין" יש בו מצד תכנון שני עניינים: **א. ויהי בנסע** – המסע. **ב. שובה ה' רבבות אלפי ישראל** – המנין.

מצד המסע שבספר "ויהי בנסע" הרי נכונים הדברים שנאמרו לשיטת רשב"ג גם לשיטת רבי. אך יש כאן תוספת מעניינת בדברי רבי לגבי נושא המנין אנו מוצאים ביבמות (סג, ע"ב – סד, ע"א).

"שובה ה' רבבות אלפי ישראל". ת"ר: "ובנחה יאמר שובה ה' רבבות ישראל", מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל. הרי שהיו שני אלפים ושני רבבות חסר אחד, וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל".

מדוע קובעים חז"ל שני אלפים ושני רבבות מישראל כמספר מינימום להשראת שכינה בישראל וזה בספר העומד בפני עצמו? נראה שהכוונה היא להקביל את מספר בני ישראל

לעשרים ושתיים אותיות וכנגדן **עשרים ושניים אלף מישראל** כבסיס להשראת שכינה. הרי כל מה שנאמר, נאמר באמצעות כ"ב אותיות, שורשי כל הגלויים הם על ידי כ"ב האותיות שבהן ניתנה התורה. כל אות ואות מבטאה בתוכה את כל הגלויים של אותה אות. מכפלתה של כל אות באלף שהיא המספר השלם הגבוה ביותר (כל תוספת עליו היא הכפלתו) מבטאת שיש באלף באופן בסיסי כל המבוקש במספר. עשרים ושניים אלף כוללים כל הגלויים כולם, כל מה שרצה הקב"ה לגלות בעולמו מצוי בעשרים ושניים אלף. צריך להכין את אותו מספר הראוי להשראת שכינה בישראל כדי להביא את ה"כלל ישראל" לתכלית.

ספר במדבר ב', ספר "ויהי בנסע" בא לבטא את הצפיה להכנת כלל ישראל לתכליתו העתידית, שתשרה שכינה בישראל. כאן יש, אולי, תשובה גם לשאלה ששאלנו בראשית העיון, הייתכן ספר בתורה ללא מצווה? ובכן, המצווה היא להרבות ככל האפשר את הפוטנציאל של הראויים להשרות עליהם שכינה מבין מקבלי התורה, כל אדם מישראל צריך להתבונן שאולי העניין תלוי בו. האחריות למספר מינימום זה של עשרים ושניים אלף מוטלת על כל אדם מישראל, זוהי המצווה.

ה"נונין ההפוכין" באים לבטא, כאמור, שישראל שייכים ל"נונין" באופן בסיסי, אעפ"י שבמצבם העכשווי הן הפוכות, יש באפשרותן לגרום להתהפכותן החוזרת ולהעמדתן בצורה הרגילה. "נון" לפני ו"נון" אחרי ובאמצע ספר שלם שבו אנו נוסעים לקראת "שובה ה'" בתנאי "רבבות אלפי ישראל".

בספר ג' שב"במדבר" ממשיכים ללכת, אמנם בדרך שלא הותוותה מראש, סטינו מן הדרך, אך ספר ב' המונח בין שני הספרים, הוא המצפן המורה שעם ישראל יחיה בין שני ה"נונין ההפוכין" ובאותה נקודת אמצע נעשה את המהפך ונגיע אל "יובנחה". קביעה זו של רבי ש"ויהי בנסע" הוא ספר בפני עצמו מקבלת את חיזוקה מן ההלכה המובאת במסכת ידיים (פ"ג, מ"ה): "ספר שנמחק ונשתייר בו פ"ה אותיות בפרשת ויהי בנסע הארון מטמא את הידיים. מגילה שכתוב בה פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסע הארון מטמא את הידיים". ספר שיש בו פ"ה אותיות כמו "ויהי בנסע" די בו כדי להיות חל עליו שם ספר לענין שהוא מטמא את הידיים.

שורש ענין תורה הנחלק לחמישה חומשים הוא, כידוע, בחמש פעמים שכתוב "אור" בפרשת הבריא. (ע"פ ב"ר פרשה ג', ה):

"ויאמר אלקים יהי אור" — ספר בראשית, בריאה.

"ויאמר אלקים ויהי אור" — ספר שמות, משכן.

"וירא אלקים את האור כי טוב" — ספר ויקרא, מערכת הקיום של משכן.

"ויבדל אלקים בין האור ובין החשך" — ספר במדבר, ספר המהלך של כלל ישראל ע"פ ה'.

"ויקרא אלקים לאור יום" — ספר דברים, חזרה ותכלית הגילוי להיפך לתורה.

לפי דרשת חז"ל זו, חלוקת התורה לחמישה ספרים היא מעצם טיבעה וטיבה של הבריא שנובראה על פי מתכונת התורה, שכן "אסתכל באורייתא וברא עלמא" איך אם כן יועמדו דברי רבי הגורס שספר במדבר נחלק לשלושה ספרים, דבר המוביל לקביעה שיש **שבעה** ספרי תורה? ובעצם מה בין חמישה חומשי תורה לבין שבעה ספרים בתורה? השאלה היא, האם יש כאן שתי תפיסות שונות ומנוגדות, תפיסת "חמישה" לעומת תפיסת "שבעה", או שאפשר שבדברי רבי על שבעה אין סתירה לענין החמישה, אלא שספר במדבר הנחלק לשלושה מתרחב אמנם, אך בתוך גבולות החמישה חומשים. ננסה למצוא סינתזה בין שתי התפיסות. ספר במדבר, אשר לשיטת רבי נחלק לשלושה ספרים:

ספר אחד – עד "ויהי בנסע".

ספר שני – פרשת "ויהי בנסע" ו"בנחה".

ספר שלישי – מ"ויהי העם כמתאוננים" עד סוף ספר במדבר.

ספר במדבר מבטא יותר מכל את הרעיון המובא בספר הזוהר "ישראל ואורייתא וקודשא בריך הוא חד הוא". הדיבור כולל שלושה:

א. **המדבר** – ה'.

ב. **השומע** – ישראל.

ג. **הדיבור עצמו** – "אורייתא".

הבריאה כולה היא תוצאת דיבורו של הקדוש ברוך הוא, "**בדבר ה' שמים נעשו**", "**ברוך שאמר והיה העולם**", החיבור הזה שבין מדבר ושומע הדיבור היה במעמד הר סיני. כשעם ישראל התרחק ממציאות זו, הוא מתרחק מנקודת האור, אל החשכה. ספר "ידבר" – במדבר, צריך להראות את האופן שבו מתממשים הדיבורים על השומעים. עם ישראל המוציא לפועל את רצון ה'. עד "ויסעו מהר ה'" הלכו בני ישראל במסלול. הלכו "דרך שלשת ימים" לבוא אל ארץ ישראל, ואז החלה מערכת של "מעכבים" וכאן **נגמר** ספר ראשון.

אחרי כן, מערכת שלמה של הדרדרויות, "מתאוננים רע באזני ה'", קשואים, אבטיחים וכד' מביעים אי רצון ללכת בדרך הסלולה. "ויסעו מהר ה'", כתינוק הבורח מבית הספר, פעולה המביעה את תחושת השיעבוד שלו לדבר בלתי רצוי. התינוק חש שהתורה נכפית עליו.

ה' שם ספר תורה בן שני פסוקים באמצע, כספר, המבדיל בין הפורענויות, אבל לא רק לתכלית ההפרדה, אלא לומר שצריך לראות את המהלך של כלל ישראל כמקופל בתוך שני הפסוקים של "ויהי בנסע" ו"בנחה". זו מערכת שלמה ומרוכזת האומרת שזו הדרך ואין בלתה. מי שעולה על המסלול של "בנסע" מגיע ל"בנחה". מי שעוזב את ה' כתינוק הבורח מבית הספר, הרי הוא מוביל את עצמו הישר אל "קברות התאוה".

הארון הנוסע לפני העם הוא כדברי חז"ל, אותו "האור" ואותה ה"אורייתא" הנמצאת בה, להאיר לכלל ישראל את דרכם. יש "משנאים" והלא הם שונאי ישראל, שהרי ישראל הם נושאים את הרעיון של "ברוך שאמר והיה העולם" ואומות העולם באים "על ה' ועל משיחו" נמצא שמסע הארון הוא מסע ישראל האמיתי.

מן הדברים הללו עולה, כי דעת רבי היא, שיש בספר במדבר שלושה ספרים, ההופכים את התורה מ"חמישה" ל"שבעה" ספרים, אפשר שהם מיוסדים על דברי חז"ל בבראשית רבה שהבאנו לעיל, "ויבדל אלקים בין האור ובין החשך" – זה בספר במדבר, שאמנם יש חמישה חומשי תורה, אשר על כן הפרו ישראל את המהלך המוביל אותם לתכליתם, נקבע ספר במדבר **לשלושה ספרים** בינתיים, עד שישבו ישראל למהלך הטבעי, ותתהפכה, "הנונין ההפוכות", ויחזור ספר במדבר להיות ספר אחד מחמישה חומשי תורה.

בזה אפשר, לדעתנו, ליישב את העניין כולו הן לשיטת רשב"ג והן לשיטת רבי: **לשיטת רשב"ג** – פרשת ויהי בנסע" מקומה בדגלים, והועברה לכאן כדי להבדיל בין פורענות לפורענות, לעתיד לבוא כשה"נונין" יתהפכו תשוב הפרשה למקומה בדגלים והספר יהיה רצוף.

לשיטת רבי – פרשת "ויהי בנסע" היא ספר בפני עצמו, המחלק את ספר במדבר לשלושה ספרים, ואם כן תורה יש בה שבעה ספרים, ו"נונין הפוכין" אוגדים הספר מלמעלה ומלמטה, אלא שעם התיקון המיוחל והלקח שילמד על ידי ישראל מן הספר "ויהי בנסע" תתהפכה הנונין וישוב הספר למתכונת ספר אחד.

ולסיכומם של דברים, לשיטת רבי, ולשיטת חז"ל במדרש רבה מצאנו סינתזה המחברת שתי השיטות, זו של רשב"ג וזו של רבי:
התורה מכילה חמישה חומשים:

מצב א

בראשית – שמות – ויקרא – במדבר – דברים

מצב ב

התנהגות כלל ישראל גרמה לקטיעת הדרך – ולפיצול ספר במדבר לשלושה ספרים.
ספר א' – "עד" ויסעו מהר ה'".
ספר ב' – "ויהי בנסע" – "ובנחה".
ספר ג' – "ויהי העם כמתאוננים".

ואם כן, מצב ביניים הוא שיש **שבעה** ספרים:
בראשית – שמות – ויקרא – במדבר א' – במדבר ב' – במדבר ג' – דברים = שבעה.

מצב ג

לעתיד לבוא עם התיקון אשר יבוטא על ידי התהפכותן של ה"נונין" מחדש – ישוב המצב לאיתנו וישראל ילך בדרך של "בנסע" ל"בנחה" ואז שוב יעמד המספר של **חמישה** חומשי תורה כמתכוונתו.

בראשית – שמות – ויקרא – במדבר – דברים

פתחנו בדברי חז"ל לפסוק שבמשלי "חצבה עמודיה שבעה", אלו שבעה ספרי תורה, ושואלים חז"ל, ולא חמישה הם?

דומה שניסינו להראות כאן מגוון של דעות ושיטות בעניין מקומה של פרשת "ויהי בנסע". האם "גורמת" היא לחלוקת התורה ל"שבעה", והלא באמת חמישה הם? אלא שחולקה התורה ל"שבעה" לשעתה, ועם המהפך המקווה של ה"נונין" ועל ידי המהפך המקווה של מצב כלל ישראל נחזור למצב של חמישה חומשי תורה, ונלך בדרך הסלולה מ"ויהי בנסע" אל "ובנחה".